

Lihastautiliitto ry

SOSIAALI- KOMPASSI

Sosiaaliturvaopas

Sosiaalikompassi suunnan- näyttäjänä palveluiden ja tukien viidakossa

Yhteiskunnan tarjoamia tukia ja palveluja pitkäaikaissairaille henkilöille ja heidän perheilleen ei ole aina helppo löytää. Kattavan palvelukokonaisuuden laatiminen ja arkea helpottavien ratkaisujen löytyminen voi vaatia asiakkuutta useissa eri tahoissa. Sosiaalikompassin tarkoituksena on tiivistetysti kertoa vammaisuuteen ja pitkäaikaissairauteen liittyvistä palveluista ja tuista, siitä mikä taho näistä vastaa ja millä kriteereillä niitä voidaan myöntää.

Tämä opas on päivitetty tammikuun 2024 tietojen pohjalta. Muutoksia voi tulla kesken kalenterivuodenkin, joten kannattaa seurata sosiaali- ja terveyspalveluja koskevaa tiedotusta. Uusi vammaispalvelulaki on tulossa voimaan vuoden 2025 alusta. Siirtymäaikana päätökset tehdään hakemuksen päiväyksen aikana voimassa olevan lain mukaisesti. Siten vuoden 2024 aikana haetut vammaispalvelut päätetään vanhan lain perusteella.

Sosiaali- ja terveysuudistus eli sote-uudistus muutti vuoden 2023 alussa palvelujärjestelmän raken-

netta merkittävästi. Erikoissairaanhoido, terveydenhuolto ja sosiaalihuolto ovat yhden järjestäjän vastuulla, jota kutsutaan hyvinvointialueeksi. Hyvinvointialueet ovat eri nimisiä ja ne voivat järjestää palveluita eri tavalla. Lisätietoja palveluista, tuista ja etuuksista on saatavissa mm. omalta hyvinvointialueelta, Kansaneläkelaitokselta tai Lihastautiliitosta. **Tiedon haku on hyvä aloittaa mahdollisimman läheltä** ja siltä taholta, jonka alaisuuteen asia kuuluu.

Oppaan rakenteesta

Opas on jaettu osioihin:

- Pitkäaikaissairaana/vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia
- Koulunkäynnin, opiskelun ja työn tuet
- Pitkäaikaissairaana/vammaisen lapsen perheen tuet
- Oppaat lihastautia sairastaville

Otsikon alla on kussakin tuessa, palvelussa tai etuudessa mainittu *organisaatio*, joka vastaa sen lainmukaisesta järjestämisestä. Kaikilla järjestäjillä on omat vastualueensa, joten yhteyttä ei kannata ottaa mihin tahansa, vaan siihen tahoon, jonka toiminnan vastuulla on omaan tarpeeseen vastaava toiminta. Oppaassa kerrotaan valtakunnallisella tasolla olemassa olevista

toiminnoista, mutta eri hyvinvointialueilla voi olla erilaisia käytäntöjä ja tarkennuksia kriteereihin terveyden- ja sosiaalihuollon toiminnoissa.

Monet palvelut, tuet ja etuudet ovat Suomessa järjestetty siten, että niissä ei ole ikärajaa tai ikään liittyvää kohderyhmää. Oppaan viimeisessä osiossa on erityisesti vammaisiin lapsiin/perheisiin kohdistuvia tietoja. Lapsiperheiden kannattaa kuitenkin katsoa myös Pitkäaikaissairaana/vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia -osio, koska lapsille kuuluvat monet samat palvelut ja etuudet kuin aikuisille pitkäaikaissairaille tai vammaisille henkilöille.

Pitkäaikaissairaanhoidon vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia

Apuvälineet

Hyvinvointialue/terveydenhuolto
Hyvinvointialue/sosiaalihuolto

Vamman tai sairauden vuoksi arkiselviytymissä tarvittavat apuvälineet ovat pääosin asiakkaalle maksuttomia. Apuvälineet annetaan joko omaksi tai käyttöön toistaiseksi tai määräajaksi. **Terveydenhuolto** vastaa lääkinällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien apuvälineiden ja pienapuvälineiden hankinnasta ja huollosta. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut päivitetyn oppaan *Valtakunnalliset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2023: Opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille*, josta saa paljon hyödyllistä lisätietoa lääkinällisistä apuvälineistä. Se ei kuitenkaan ole hyvinvointialueita sitova ohje, joten eri alueilla on erilaisia toimintakäytäntöjä. Opas löytyy internetistä osoitteella <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164725>.

Harrastuksiin tarkoitettujen välineiden hankintaan voi hakea määrärahasidonnaista taloudellista tukea **vammaispalveluista**. Hyvinvointialueen vammaispalvelu voi myöntää tukea 50 % hankintakustannuksista, kun niiden hankintaan liittyy vammasta aiheutuneita erityiskustannuksia.

Asunnon muutostyöt ja asuntoon kiinteästi asennettavat välineet

Hyvinvointialue/sosiaalihuolto
Valtion asuntorahasto ARA

Asunnon muutostöinä korvataan vaikeavammaiselle henkilölle vakinaisessa asunnossa tehtävät, vamman tai sairauden vuoksi välttämättömät muutostyöt **vammaispalvelulain** nojalla. Tällaisia ovat esim. kynnyksen poistaminen, luiskien rakentaminen tai WC:n laajentaminen. Myös muutostöiden suunnittelukustannukset sekä asuntoon kiinteästi asennettavat välineet korvataan. Asuntoon kiinteästi kuuluvia välineitä ja laitteita ovat mm. nostolaitteet, turvahälytysjärjestelmät ja ulko-oven sähköinen ovenavausjärjestelmä. Asunnon välittömässä läheisyydessä suoritettavien muutostöiden osalta on yleisenä periaatteena, että vammaisen henkilön pääsy asuntoon ja sieltä pois turvataan. Muutostöihin ei sisälly omavastuusuutta.

ARA myöntää avustusta iäkkäille (yli 65-vuotiaille) tai vammaisille henkilöille heidän omakotitalonsa tai omistamansa asunnon korjaamiseen. Avustuksen tarkoituksena on parantaa iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia kotona asumiseen. Avustusta voi saada vain, jos korjaukset parantavat asunnon esteettömyyttä tai ne ovat välttämättömiä, jotta iäkäs tai vammaisen henkilö voi asua kotonaan turvallisesti ja terveellisesti. Avustusta myönnetään vain ympärivuotisessa käytössä olevan kodin korjauksiin, ei esimerkiksi mökin korjaamiseen. Avustuksen saamisessa on tulo- ja varallisuusrajat. Päätös avustuksesta tulee hakea ennen korjauksen aloittamista. Tarkempia tietoja ara.fi-sivustolta.

Esteettömyysavustuksella tarkoitetaan avustusta liikkumiseen poistamiseen. **ARA** myöntää avustusta sellaisen liikkumiseen poistamiseen, millä tehdään mahdolliseksi liikuntarajotteisen pääsy asuinrakennukseen, siinä oleviin asuntoihin tai muihin yhteisiin tiloihin. Olemassa olevien hissien esteettömyyskorjauksia ei enää avusteta vuonna 2024. Taloyhtiöt voivat hakea avustusta Aralta hissien rakentamiseen kerrostaloon, jonka porrashuoneessa tai porrashuoneen yhteydessä ei ole ennestään hissiä. Tällaista hissiä sanotaan jälkiasennushissiksi.

Auton hankinta ja autoon liittyvät muutostyöt

Hyvinvointialue/sosiaalihuolto

Kohtuuhintaisen käytetyn tai uuden auton hankintaan voi saada taloudellista tukea hyvinvointialueelta **vammaispalvelulain**

nojalla. Hyvinvointialueella on oikeus määritellä kohtuullinen hinta. Auton hankintatuki on määrärahasidonnainen ja harkinnanvarainen. Taloudellinen tuki on 50 % kustannuksista. Auton hankintahinnasta vähennetään mahdollinen autoveronpalautus, vanhasta autosta saatava hyvitys ja muu mahdollinen tuki. Taloudellista tukea kannattaa hakea ennen auton ostoa.

Hyvinvointialue voi myöntää vammaispalvelulain mukaan taloudellista tukea vakiomallisen auton välttämättömiin muutostöihin. Yleisimpiä muutostöitä ovat kääntyvä istuin, pyörätuolin nostolaite, ajohallintalaitteet tai ohjaustehostin. Taloudellinen tuki on vammaispalvelulain määrärahasidonnainen palvelu.

Autoveronpalautus vamman perusteella Verohallinto

Autoveron palautusta vamman perusteella voi hakea, jos autoa ensi kertaa rekisteröitäessä sen omistajaksi tai osamaksukaupassa haltijaksi on rekisteröity henkilö, jolle liikunta- tai näkövammasta aiheutuva pysyvä haitta-aste on vähintään 80 % ja jonka henkilökohtaiseen käyttöön auto tulee, tai henkilö, jolle vammasta aiheutuva pysyvä haitta-aste on vähintään 60 % ja jolle auton hankinta on hänen toimensa, työnsä tai ammattiin valmistumista varten tapahtuvan opiskelun hoitamiseksi olennaisen tarpeellinen.

Autoverosta voi saada 60 % palautuksena, jos liikuntakyky on heikentynyt alaraajan toiminnan vajavuuden vuoksi (haitta-aste vähintään 40 prosenttia) tai auto on olennaisen tarpeellinen työn, toimen tai ammattiin valmistumista varten tapahtuvan opiskelun vuoksi.

Veron palauttamista haetaan OmaVero-palvelun kautta. Hakemukseen liitetään lääkärinlausunto, oma selvitys auton tarpeellisuudesta ja käytöstä sekä kopio ajokortista. Lisätietoja palautuksesta ja sen hakemisesta saa vero.fi-sivustolta.

Edunvalvontavaltuus

Digi- ja väestötietovirasto

Henkilö voi itse etukäteen järjestää edunvalvontavaltuutuksella asioidensa hoidon sen varalta, että hän tulee myöhemmin kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan esimerkiksi heikentyneen terveydentilansa vuoksi. Valtuus tehdään kirjallisesti testamentin tapaan. Valtakirjalla valtuuttaja nimeää haluamansa valtuutetun hoitamaan asioitaan. Valtuutetun tulee suostua tehtävään. Valtuuttaja määrittelee itse ne asiat, joita valtuutus koskee. Valtuus tulee voimaan vasta, kun Digi- ja väestötietovirasto on vahvistanut sen. Vahvistamista voi pyytää siinä vaiheessa, kun valtuuttaja on syystä tai toisesta tullut kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan. Vahvistaminen edellyttää lääkärinlausuntoa valtuuttajasta. Myös jo vahvistetun valtuutuksen mahdollinen peruutus on vahvistettava virallisesti. Lisätietoja dvv.fi/edunvalvontavaltuus-eli-tuen-tarpeen-ennakointi.

Eläkettä saavan hoitotuki

Kansaneläkelaitos

Eläkettä saavan hoitotuen maksamisella tuetaan rahallisesti pitkäaikaisesti sairaan tai vammaisen henkilön selviytymistä jokapäiväisessä elämässä sekä hänen toimintakykynsä ylläpitämistä, kuntoutusta ja hoitoa. Hoitotukeen voi olla oikeus 16 vuotta täytäneellä Suomessa asuvalla henkilöllä, joka on kokopäiväisesti eläkkeellä. Tuki on jaettu kolmeen tasoon vähintään vuoden kestävä avun, ohjauksen tai valvonnan tarpeen sekä erityiskustannusten perusteella. Avun tarvetta määriteltäessä tarkastellaan selviytymistä henkilökohtaisissa toiminnoissa (liikkuminen, pukeminen, peseytyminen, ruokailu, kommunikointi), kodinhoitotöissä ja asioinneissa kodin ulkopuolella.

Hoitotukihakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärinlausunto, joka ei saa olla puolta vuotta vanhempi. Tukea voidaan maksaa takautuvasti enintään kuuden kuukauden ajalta. Hoitotukea voidaan maksaa myös jatkuvassa julkisessa laitoshoidossa olevalle henkilölle. Hakijan tuloilla ja varallisuudella ei ole vaikutusta hoitotuen määrään, ja se on verotonta tuloa. Lisätietoja etuuden hakemisesta saa kela.fi-sivustolta.

Eläkkeensaajan asumistuki

Kansaneläkelaitos

Eläkkeensaajan asumistukea voi saada henkilö, joka asuu vakinaisesti Suomessa, on pienituloinen ja saa eläkettä, joka oikeuttaa eläkkeensaajan asumistukeen. Tuen määrään vaikuttavat monet tekijät ja tarkemmat tiedot saa Kelasta. Sitä voi saada vakituiseen vuokra- tai omistusasunnon kustannuksista. Asumistukea voi saada takautuvasti enintään 6 kuukautta sen hakemisesta. Hakemuksen voi täyttää joko sähköisesti Kelan asiointipalvelussa tai toimittamalla eläkkeensaajan asumistukilomakkeen Kelaan. Lisätietoja etuuden hakemisesta saa kela.fi-sivustolta.

Erityisjalkineet

Hyvinvointialue/terveydenhuolto

Jos lääkäri katsoo ortopedisten jalkineiden olevan tarpeelliset, niihin voidaan myöntää maksusitoumus omasta terveyskeskuksesta. Vuodenaikojen vaihtelu ja tarve useampiin jalkineisiin on otettava huomioon (vrt. kohta Apuvälineet).

Erityiskorvaukset

Hyvinvointialue/sosiaalihuolto

Vammaispalvelulain mukaan vammaiselle henkilölle korvataan hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen ja erityisravinnon hankkimisesta. Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräiset vaatekustannukset, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, että henkilö ei vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita (tällä ei tarkoiteta lääkinnällisenä apuvälineenä annettavia jalkineita, ks. kohta Apuvälineet). Vaatekustannusten korvaaminen on määrärahasidonnainen tuki, joka korvaa tavanomaisen vaatetuksen ja erityisvaatetuksen välisen erotuksen.

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat erityisravinnosta tai erityisravintovalmisteista, joita henkilö joutuu käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti. Ylimääräisten ravintokustannusten korvaaminen on määrärahasidonnainen tuki. Vamman tai sairauden edellyttämä erityisravinnon tai -valmisteen käyttö tulee olla lääketieteellisesti yksityiskohtaisesti selvitetty. Korvauksen suuruutta määrättäessä otetaan huomioon myös ensisijaisten tukimuotojen kautta saatu taloudellinen apu. Eräitä klinisiä ravintovalmisteita voidaan korvata sairausvakuutuslain nojalla (Kela).

Hengityshalvausstatus

Hyvinvointialue/erikoissairaanhoito

Hengityshalvaus ei ole lääketieteellinen diagnoosi, vaan hallinnollinen päätös, joka koskee elämää ylläpitävän hengityshoidon järjestämistä. Hengityshalvauskriteerien täytymisen tulkinta ja hoidon ylläpito voivat jonkin verran vaihdella eri alueilla, eikä kaikilla hengityslaitetta käyttävillä ole statusta. Hengityshalvausstatukseen liittyvät määritelmät ja ohjeistukset perustuvat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ja sen nojalla annettuun asetukseen. Hengityshalvausstatuksen saanut henkilö katsotaan laitoshoidon piirissä olevaksi, vaikka hän asuisi kotona. Hänen tarvitsemansa tuki kotiin tai sairaalaan järjestetään ympärivuorokautisesti sairaalan toimesta. Sairaala vastaa myös kuntoutuspalveluista. Hengityshalvausstatuksen saaneiden henkilöiden tilanne muuttuu uuden vammaispalvelulain tullessa voimaan 1.1.2025 tai siirtymäajan jälkeen. Tarkempaa tietoa asiaan liittyen on saatavissa esimerkiksi Hengitystuki ry:stä.

Henkilökohtainen apu

Hyvinvointialue/sosiaalihuolto

Vammaispalvelulain mukaisella henkilökohtaisella avulla tarkoitetaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella. Avustamista päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa

osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä. Henkilökohtaisena avustajana ei pääsääntöisesti voi toimia vaikeavammaisen henkilön omainen tai muu läheinen henkilö, ellei sitä erityisen painavasta syystä ole pidettävä vaikeavammaisen henkilön edun mukaisena. Henkilökohtainen apu on järjestettävä päivittäisiin toimiin, työhön ja opiskeluun siinä laajuudessa kun hakija sitä välttämättä tarvitsee. Harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen myönnettävän henkilökohtaisen avun tuntimäärä on lähtökohtaisesti vähintään 30 h/kk.

Hyvinvointialue voi järjestää henkilökohtaista apua kolmella eri tavalla tai yhdistelemällä niitä:

- korvaamalla vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset, jolloin vaikeavammaisen henkilö toimii työnantajana. Vaikeavammaista henkilöä on tarvittaessa ohjattava ja autettava avustajan palkkaukseen liittyvissä asioissa.
- antamalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten palvelusetelin
- hankkimalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalvelut julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

Intervallihoido

Hyvinvointialue/terveydenhuolto, sosiaalihuolto

Intervallihoido tarkoittaa lyhytaikaisia hoitajaksoja kodin ulkopuolella. Niiden tavoitteena on tukea vaikeavammaisen kotona asumista ja omaishoitajan jaksamista. Hoito voidaan toteuttaa terveyskeskusten vuodeosastoilla tai vanhusten tai vammaisten palveluasumisyksiköissä.

Kotihoido

Hyvinvointialue/terveydenhuolto, sosiaalihuolto

Kotihoido on asiakkaan kotona tapahtuvaa henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon sekä sairaanhoitoon liittyvää palvelua. **Kotipalvelua** on mahdollisuus saada toimintakyvyn alenemisen, perhetilanteen, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn perusteella. Kotipalveluna voi saada kodinhoitajan antamaa työapua ja erilaisia tukipalveluja. Kotipalvelun tukipalveluina tarjotaan mm. ateriapalvelua, kylvetyspalvelua ja vaatehuoltoa. Kotipalvelu ja tukipalvelut ovat asiakkaalle maksullisia. **Kotisairaanhoito** sisältää kotisairaanhoitajan palvelut ja hoitotarvikkeiden jakelun. Kotisairaanhoitaja voi tehdä kotikäyntejä ja avustaa lääkinnällisissä toimenpiteissä. Kotisairaanhoidosta laskutetaan asiakasta asiakasmaksulain mukaisesti.

Kotitalousvähennys hoiva- ja hoitotyöstä

Verotoimisto

Kotitalousvähennyksestä voi hakea ostetun hoiva- tai hoitotyön työn osuudesta. Vähennys on henkilökohtainen ja sen omavastuu 100 €. Vähennyksen enimmäismäärä on 3500 € vuodessa. Vuonna 2024 kotitalousvähennyksen saa myös kotona annetusta fysioterapiasta ja toimintaterapiasta. Katso kotitalousvähennyksen tarkemmat ehdot vero.fi-sivustolta.

Kuljetuspalvelut

Hyvinvointialue/sosiaalihuolto

Esteetön joukkoliikenne on ensisijainen kulkemisen muoto, mukaan luetaan myös kutsu- ja palveluliikenne. Sosiaalihuoltolain mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä **liikkumista tukevia palveluja** henkilöille, jotka eivät pysty käyttämään julkista liikennettä. Palvelua voi hakea, jos oikeutta vammaispalvelulain mukaisiin kuljetuspalveluihin ei ole, mutta myöskään julkisilla kulkuvälineillä liikkuminen ei sairauden takia onnistu. Palvelu on määrärahasidonnainen ja se on kohdennettu eniten tarvitseville. Matkoista maksetaan omavastuuosuus, joka vastaa julkisen liikenteen taksoja.

Vammaispalvelulain mukainen **kuljetuspalvelu** on tarkoitettu vaikeavammaisille. Vaikeavammaiseksi katsotaan henkilö,

joka ei ilman kohtuuttomia vaikeuksia voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä. Hyvinvointialueen erityisen järjestämisevolyllisuuden piiriin kuuluvat välttämättömät opiskelu- ja työmatkat sekä vähintään 18 muuta ns. vapaa-ajan matkaa kuukaudesta. Nämä matkat voivat ulottua henkilön asuinkunnan tai lähikuntien alueelle. Matkat liittyvät asioimiseen, virkistykseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Matkoista maksetaan omavastuuosuus, joka vastaa julkisen liikenteen taksoja. Oman auton käyttö ei estä kuljetuspalvelujen hakemista, jos niihin on perusteltu tarve.

Hyvinvointialue voi järjestää kuljetukset myös yhteiskuljetuksina, palvelulinjoja hyväksikäyttäen tai erilaisten matkojen yhdistelykeskuksien avulla. Järjestämistapa ei saa rajoittaa vammaisen henkilön tosiasiallista mahdollisuutta käyttää kuljetuspalvelua. Mikäli esimerkiksi yhteiskuljetukset eivät sovi henkilölle vammasta tai sairaudesta johtuvasta syystä, on kuljetuspalvelut järjestettävä yksilölliset tarpeet huomioon ottavalla tavalla.

Kuntoutusohjaus

*Hyvinvointialue/ terveydenhuolto, sosiaalihuolto
TE-toimisto*

Kuntoutusohjaajan tehtävänä on tukea vammaista henkilöä ja hänen perhettään eri elämäntilanteissa sekä neuvoo yhteiskunnan palveluiden käytössä. Asiakkaat ohjautuvat kuntoutusohjaukseen yleensä hoitavan tahon aloitteesta. Sitä järjestävät mm. sairaalat, kunnat, järjestöt ja TE-toimisto. Kuntoutusohjauksen sisältö riippuu sen tarjoajasta. Kuntoutusohjaajaan voi ottaa yhteyttä myös asiakas itse, hänen lähiyhteisönsä, sosiaali- tai terveydenhuollon edustaja tai jokin muu viranomainen. Kuntoutusohjaus on asiakkaalle maksutonta.

Vammaispalvelulain mukaisen kuntoutusohjauksen tarkoituksena on vammaisen henkilön sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutusedellytysten tukeminen ja parantaminen antamalla hänelle tietoa yhteiskunnan palveluista ja aktivoimalla häntä palvelujen käyttäjäksi.

Kuntoutusraha

Kansaneläkelaitos

Kelan maksaman kuntoutuksen ajalta on mahdollisuus saada **kuntoutusrahaa** turvaamaan kuntoutujan toimeentuloa. Kela maksaa kuntoutus- tai osakuntoutusrahaa, kun kuntoutuksen tavoitteena on kuntoutujan työelämässä pysyminen, työelämään palaaminen tai sinne pääsy. Kuntoutusrahaan on oikeus 16–67-vuotiaalla henkilöllä, jolla on hyväksytty kuntoutuspäätös esimerkiksi Kelasta, kunnasta tai työterveyshuollosta. Lyhytkestoisissa kuntoutuksissa kuntoutusraha maksetaan jälkikäteen osallistumistodistuksen perusteella. **Osakuntoutusraha** on mahdollista saada, jos työaika on lyhennetty vähintään 40 % normaalista päiväkohtaisesta työajasta kuntoutuksen vuoksi. Osakuntoutusrahan määrä on puolet täyden kuntoutusrahan määrästä. Kuntoutusrahat määräytyvät vuositulon perusteella ja ne ovat verollista tuloa. Kuntoutusrahan määräytymisestä saa tarkempia lisätietoja Kelasta.

Kuntoutusavustus on harkinnanvarainen etuus, jolla voidaan tukea kuntoutujan työllistymistä Kelan järjestämän kuntoutuksen jälkeen. Avustuksen määrä harkitaan hakijan yksilöllisen tilanteen perusteella ja se on enintään kuntoutusrahan suuruinen. Kuntoutusavustusta voidaan myöntää tilanteissa, joissa henkilöllä ei ole oikeutta työttömyyspäivärahaan, työmarkkinatukeen tai koulutuspäivärahaan. Avustus on verollista tuloa.

Kuntoutustuki

Kansaneläkelaitos

Työeläkelaitokset

Määräajaksi myönnettävällä kuntoutustuella pyritään edistämään palaamista työhön. Tuen saamisen edellytyksenä on hoitotai kuntoutussuunnitelma, joka sisältää jäljellä olevan työkyvyn selvittämiseen tai työkyvyn ylläpitämiseen liittyvät kuntouttavat

toimenpiteet. Myös kuntoutussuunnitelman valmistelun ajalle voidaan myöntää kuntoutustukea. Kuntoutustuki on samansuuruinen kuin työkyvyttömyyseläke. Osakuntoutustuki on osatyökyvyttömyyseläkkeen suuruinen. Se voidaan myöntää työhön palamisen tukemiseksi esim. täyden kuntoutustuen päättyessä. Lisätietoja etuuden hakemisesta saa kela.fi-sivustolta.

Laitohoito

Hyvinvointialue/ terveydenhuolto, sosiaalihuolto

Laitoahoitoa on sekä lyhyt- että pitkäaikaista. Pitkäaikainen laitoahoito on tarkoitettu henkilöille, joille ei voida järjestää tarvittavaa ympärivuorokautista hoitoa kotona tai palveluasunnossa. Laitohoidon tarpeen määrittää aina lääkäri ja se toteutetaan yleensä terveyskeskusten vuodeosastoilla tai sosiaalitoimen vanhustenhuollon laitoksissa. Laitohoidon maksut ovat asiakasmaksulain maksukattoon sisältyviä (vrt. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut).

Liikkumisesteisen pysäköintitunnus

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom

Liikkumisesteisen pysäköintitunnuksesta päätöksen myöntämisedellytysten täyttymisestä tekee lääkäri. Pysäköintitunnuksen myöntämisen edellytykset:

- Sairaudesta, viasta tai vammasta johtuva haitta estää henkilöä itsenäisesti kävelemästä ja tästä liikkumista vaikeuttavasta sairaudesta, viasta tai vammasta johtuva haitta kuuluu vähintään haittaluokkaan 11 (Työtapaturma- ja ammattitautilaki 459/2015, 84§).
- Jos vammaisuus aiheutuu heikentyneestä näöstä, on näöntarkkuuden oltava paremmassa silmässä enintään 0,1, tai näkökyky kokonaisuudessaan arvioiden on vähintään haittaluokan 17 mukainen.
- Vaikeasti vammaisen henkilön kuljettamista varten tunnus voidaan myöntää, jos kuljetettavalla on säännöllinen tai usein toistuva kuljetustarve eikä hän selviydy kuljetuksen jälkeen ilman saattajaa.

Vammaisen henkilön pysäköintilupaa haetaan Ajojarman palvelupisteestä tai sähköisesti Traficomin Oma asiointi -palvelun kautta. Samalla voi hakea vapautusta ajoneuvoveron perusverosta. Tunnusta voidaan käyttää siinä ajoneuvossa, jossa luvanhaltija on itse kuljettajana tai kuljetettavana. Pysäköintitunnus kelpaa kaikissa Euroopan Unionin jäsenvaltioissa. Liikkumisesteisen pysäköintitunnus ei suoraan oikeuta pysäköimään yksityisillä alueilla, vaan niillä on noudatettava alueiden omia pysäköimisen sääntöjä ja liikennemerkkejä.

Lääkinnällinen kuntoutus

Hyvinvointialue/terveydenhuolto

Kansaneläkelaitos

Hyvinvointialue järjestää asukkailleen tarpeelliset lääkinällisen kuntoutuksen palvelut terveydenhuoltolain perusteella. Lääkinällisestä kuntoutuksesta voidaan periä asiakasmaksuja asiakasmaksulainsäädännön mukaisesti. Kuntoutuksen sujuvuuden kannalta on tärkeää laatia yhdessä hoitavan tahon kanssa kuntoutussuunnitelma. Lääkinällisen kuntoutuksen tarve, tavoitteet ja sisältö määritellään kuntoutussuunnitelmassa. Se sisältää suosituksen niin terapiosta kuin tarvittaessa arvion myös laitoskuntoutuksen tarpeesta.

Lääkinälliseen kuntoutukseen kuuluvat:

- kuntoutusneuvonta ja -ohjaus
- toiminta- ja työkyvyn sekä kuntoutustarpeen arviointi
- kuntoutustutkimus, jonka avulla selvitetään kuntoutusmahdollisuuksia
- toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat ja muut tarvittavat toimenpiteet
- apuvälinepalvelut
- sopeutumisvalmennus
- kuntoutusjaksot laitos- tai avohoidossa

Kela järjestää alle 65-vuotiaille vaativaa lääkinällistä kuntoutusta. Lisäksi Kela järjestää harkinnanvaraista lääkinällistä kuntoutusta sekä ammatillista kuntoutusta. Vaativana lääkinällisenä kuntoutuksena voidaan myöntää mm. fysioterapiaa, puheterapiaa, toimintaterapiaa sekä laitoskuntoutusjaksoja. 65 vuotta täyttäneiden henkilöiden osalta lääkinällisen kuntoutuksen vastuu kuuluu julkiselle **terveydenhuololle**. Kelan vaativan lääkinällisen kuntoutuksen käynnistämiseksi julkisessa terveydenhuollossa laadittu **kuntoutuussuunnitelma** on välttämätön. Laadittu suunnitelma on voimassa 1–3 vuotta. Lisätietoja palvelun hakemisesta saa kela.fi-sivustolta.

Lääkkeiden erityiskorvaus

Kansaneläkelaitos

Lääkkeiden hintalautakunta (Hila) voi vahvistaa erityiskorvattavuuden lääkevalmisteille, joita käytetään vaikeiden ja pitkäaikaisten sairauksien hoidossa. Asiakas saa erityiskorvauksen, jos hänellä on Kelan myöntämä oikeus erityiskorvaukseen ja jos lääkevalmisteelle vahvistettu erityiskorvattavuus on voimassa. Lisätietoa lääkekorvauksista saa Kelasta.

Matkakorvaukset

Kansaneläkelaitos

Sairausten tutkimuksista ja hoidosta aiheutuneet **matkakustannukset** korvataan sairausvakuutuslain nojalla siltä osin kuin ne yhteen suuntaan tehtyä matkaa kohden ylittävät omavastuuosueuden (25 €/suunta). Kuntoutuksesta aiheutuneet matkakustannukset korvataan kuntoutujalle kuntoutuslakiin perustuen. Kela korvaa matkakustannuksia pääasiassa halvimmalla matkustustavan mukaan ja sairautensa vuoksi tehdyt matkat pääsääntöisesti lähimpään hoitopaikkaan. Jos asiakas kuitenkin hakeutuu hoitoon hyvinvointialueen antamalla maksusitoumuksella tai palvelusetelillä, Kela korvaa matkan sinne, mistä asiakas hankkii hoidon. Jos asiakas valitsee hoitopaikkansa terveydenhuollon valinnanvapauden perusteella, matkoja korvataan rajoitetusti.

Jos asiakkaan pitkäaikaissairaus edellyttää taksin käyttöä, tarvitsee asiakas tätä varten terveydenhuollon edustajan laatiman todistuksen (SV67), jonka voi saada myös toistaiseksi voimassa olevana. Saattajan tarpeellisuuden välttämättömydestä kannattaa pyytää hoitohenkilökunnalta todistus. Matka tulee tilata alueellisesta tilausnumerosta korvauksen saamiseksi. Korvausta taksimatkasta ei voi hakea jälkikäteen Kelasta.

Kaikki matkat (myös alle omavastuun jääneet) kerryttävät vuotuista **matkakattoa** (300 €/vuosi) ja sen ylittymisen jälkeen matkakustannukset korvataan kokonaan. Matkakustannusten omavastuukertymän voi tarkistaa OmaKelasta.

Kelan maksamaa **yöpymisrahaa** voi saada, jos joutuu matkan aikana tutkimuksen, hoidon tai liikenneolosuhteiden takia yöpymään majoitusliikkeessä tai tutkimus- tai hoitolaitoksen majoituksessa. Kuntoutuja voi saada yöpymisrahaa, mikäli tulee huoneiden liikenneyhteyksien vuoksi päivää aikaisemmin kuntoutusjaksolle.

Lisätietoja etuuksien hakemisesta saa kela.fi-sivustolta.

Omaishoidon tuki

Hyvinvointialue/ sosiaalihuolto

Omaishoidolla tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu hoidettavalle annettavista palveluista sekä omaishoitajalle myönnettävästä hoitopalkkiosta ja omaishoitajan vapaan ajaksi annettavista palveluista. Lakiin omaishoidon tuesta perustuva palvelu on riippuvainen hyvinvointialueen määrärahoista. Tuen myöntämisen perusteena on henkilön hoidon, huolenpidon ja tukemisen tarve. Tukea myönnettäessä laaditaan hoito- ja palvelusuunnitelma sekä tehdään omaishoitosopimus omaishoitajan ja hyvinvointialueen välillä. Hyvinvointialueille voi olla toisistaan erilaisia omaishoidon kriteerejä, joilla oikeutta etuuteen määritellään. Lisätietoa saa oman hyvinvointialueen omaishoidosta vastaavasta yksiköstä.

Tukea maksetaan vammaisen henkilön hoitajalle, joka on omainen tai muu läheinen henkilö. Maksettava palkkio on hoitajalle verollista tuloa. Eläkkeellä olevan omaishoitajan kannattaa tarkistaa tuen vastaanottamisen vaikutus omaan eläkkeeseen ja verotukseen. Omaishoidon tuesta sopimuksen tehneellä omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on kuitenkin oikeus vähintään kolmeen vapaavuorokauteen kuukaudessa, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikana hoidettavalle järjestettävistä palveluista saa periä asiakasmaksun. Omaishoitajan vapaan tai muun poissaolon aikainen sijaishoito voidaan järjestää hoidettavan kotiin myös sijaishoitajan ja hyvinvointialueen kanssa tehtävällä toimeksiantosopimuksella.

Palveluasuminen

Hyvinvointialue/sosiaalihuolto

Palveluasuminen tarkoittaa itsenäistä asumista, riittäviä palveluita ja hyvää asumisturvallisuutta ympäri vuorokauden. Siihen kuuluvat asunto, asumiseen liittyvät palvelut ja avustaminen. Se toteutetaan joko sosiaalihuoltolain tai vammaispalvelulain perusteella. Sosiaalihuoltolain mukaisesta palveluasumisesta pyydetään asiakasmaksulain mukainen maksu.

Vammaispalvelulain perusteella hyvinvointialueen on järjestettävä palveluasuminen henkilölle, joka tarvitsee vammansa vuoksi toisen henkilön apua päivittäisissä toiminnoissa suoriutuakseen jatkuvasti tai erityisen runsaasti. Palveluasuminen voidaan järjestää vammaispalvelulain nojalla vaikeavammaiselle henkilölle esimerkiksi omassa kodissa, palveluasumisyksikössä tai palvelutalossa. Omassa kodissa järjestetyn palveluasumisen toteuttamismuotoina voivat esimerkiksi olla kotipalvelukäynnit, henkilökohtaisen avustajan palvelu, omaishoidon tuki, kotisairaanhoidon palvelut, asunnon muutostyöt ja turvapuhelinjärjestelyt. Mikäli palveluasumispäätös on tehty palvelutaloon, maksaa sosiaalitoimi palvelutalolle avustamisesta ja palveluista kuukausimaksua.

Palveluseteli

Hyvinvointialue

Palvelusetelillä voi hankkia sellaisia sosiaali- ja terveystalouksia, jotka hyvinvointialueen on velvollisuus järjestää asukkaalleen. Hyvinvointialue päättää, ottaako se palvelusetelin käyttöön ja mihin palveluihin se antaa setelin. Jos asiakas tai potilas ei halua käyttää palveluseteliä, hänet on ohjattava muulla tavoin järjestettävien palvelujen piiriin. Lisätietoa saa tarvittaessa oman hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalouksista.

Palvelusuunnitelma/Asiakassuunnitelma

Hyvinvointialue/ sosiaalihuolto

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta velvoittaa sosiaalitoimen viranhaltijan laatimaan yhteistyössä asiakkaan kanssa palvelu-, hoito- tai muun vastaavan suunnitelman, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelusuunnitelma on suunnitelma niistä palveluista ja tukitoimista, joita henkilö tarvitsee selviytyäkseen jokapäiväisestä elämästä. Suunnitelman keskeinen tavoite on, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta vahvistetaan ja hänen mielipiteensä, toivomuksensa, yksilöllinen avuntarpeensa ja elämäntilanteensa otetaan vahvemmin huomioon palveluja ja tukitoimia suunniteltaessa sekä niistä päätettäessä.

Palvelusuunnitelmasta on käytävä ilmi riittävän yksityiskohtaisesti vammaisen henkilön yksilöllinen toimintakyky, elämäntilanne ja palvelutarpeeseen liittyvät seikat, joilla on merkitystä palvelujen sisällöstä, järjestämistavasta ja määrästä päätettäessä. Palvelusuunnitelmaan sisältyy perehtyminen henkilön elämäntilanteeseen sellaisena kuin henkilö sen itse kokee,

kuvaus henkilön palveluista ja tuen tarpeesta nyt ja tulevaisuudessa, henkilön itsensä määrittelemät tarpeet ja voimavarat sekä allekirjoitukset. Huomioitavaa on, että palvelusuunnitelma ei ole suoranaisesti sellainen asiakirja, jonka perusteella henkilölle syntyisi oikeus vaatia suunnitelmaan sisältyviä palveluja ja tukitoimia. Päätökset palveluista tehdään erikseen hakemusten perusteella. Palvelusuunnitelmaan kirjattuja seikkoja ei kuitenkaan ilman perusteltua syytä voi sivuuttaa päätöksenteossa.

Potilas/sosiaaliasiavastaava

Hyvinvointialue/sosiaalihuolto

Hyvinvointialue/terveydenhuolto

Kun terveydenhuollon tai sosiaalihuollon asiakas kokee tulleen palveluissa väärin kohdelluksi, hän voi pyytää apua potilas- tai sosiaaliasiavastaavalta. Palvelut ovat maksuttomia. **Potilasasiavastaavan** avun on oltava käytettävissä jokaisessa terveydenhuollon toimintayksikössä, kuten terveyskeskuksissa, keskussairaaloissa, yksityisillä terveysasemilla sekä toimintayksiköissä, joissa tarjotaan terveydenhuollon palveluja, esimerkiksi vanhainkodeissa. Potilasasiavastaava, neuvoo ja avustaa muistutusten teossa, tiedottaa ja neuvoo potilaan oikeuksista ja asemasta, edistää muilla tavoin potilaan oikeuksien toteutumista. **Sosiaaliasiavastaava** palvelee sekä julkisen että yksityisen sosiaalihuollon asiakkaita. Hän toimii asiakkaan oikeuksien edistämiseksi: tiedottamalla asiakkaan oikeuksista, neuvomalla asiakkaan asemasta ja oikeuksista, neuvomalla muistutuksen laatimisessa sekä edistämällä muilla tavoin sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksien toteutumista.

Päivätoiminta

Hyvinvointialue/sosiaalihuolto

Vaikeavammaisten henkilöiden päivätoimintaan katsotaan vammaispalvelulain mukaan kuuluvaksi kodin ulkopuolella järjestetty, itsenäisessä elämässä selviytymistä tukeva ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävä toiminta. Vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä henkilöä, jolla vammaan tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoituksen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuun työtoimintaan, ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. Lisätietoja vammaispalveluista.

Sairaus- ja osasairauspäiväraha

Kansaneläkelaitos

Kela korvaa sairauspäivärahalla alle vuoden kestävästä työkyvyttömyyden aiheuttamasta ansionmenetystä. 16–67-vuotiaalle henkilölle maksetaan työkyvyttömyyden ajalta vahvistetun verotuksen mukaisiin työtuloihin perustuvaa sairauspäivärahaa. Myös alle 68-vuotias eläkkeensaaja, joka tekee työtä eläkkeellä ollessaan, voi olla oikeutettu sairauspäivärahaan sairastuessaan. Omavastuuajan jälkeen päivärahaa maksetaan lääkärintodistuksen perusteella. Omavastuuajaa ei ole, jos työkyvyttömyys alkaa tai jatkuu välittömästi sitä edeltävän kuntoutusrahan tai osasairauspäivärahan jälkeen. Sairauspäivärahan hakuaika on kaksi kuukautta työkyvyttömyyden alkamisesta. Sairauspäivärahaa maksetaan korkeintaan 300 arkipäivältä eli noin vuoden ajan. Pitkään sairauspäivärahakautteen sisältyy lakisääteisiä kuntoutustarpeen ja jäljellä olevan työkyvyn selvittämistä. Lisätietoja etuuden hakemisesta saa kela.fi-sivustolta.

Osasairauspäivärahan tarkoitus on tukea työkyvyttömän henkilön työssä pysymistä ja paluuta työelämään pitkän sairausloman jälkeen. Tällöin on mahdollisuus osin työskennellä ja osin olla sairauslomalla. Kyseessä on vapaaehtoinen järjestely, johon tarvitaan sekä työntekijän että työnantajan suostumus. Osa-aikatyöstä sovitaan työterveyslääkärin tai muun työolosuhteet tuntevan lääkärin arvion perusteella. Osasairauspäiväraha on tarkoitettu 16–67-vuotiaalle kokoaikatyötä tekeväälle työntekijälle tai päätoimiselle yrittäjälle. Määrällisesti osasairauspäiväraha

on puolet sairauspäivärahasta. Enimmäisaika on 150 arkipäivää. Työajan ja palkan tai yrittäjällä työ määrän tulee vähentää 40–60 % aiemmasta. Kela voi maksaa osasairauspäivärahaa, jos henkilö on työkyvytön, mutta pystyy työkyvyttömyydestään huolimatta hoitamaan osan työtehtävistään vaarantamatta terveyttään ja toipumistaan. Lisätietoja etuuden hakemisesta saa kela.fi-sivustolta.

Sopeutumista tukeva toiminta ja sopeutumisvalmennus

Lihastautiliitto/kurssitoiminta

Kansaneläkelaitos

Hyvinvointialue/sosiaalihoito

Lihastautiliitto järjestää kurssitoimintaa läsnäolo- ja verkkokursseina sekä leiritoimintana eri ikäisille ja eri elämäntilanteissa oleville lihastautia sairastaville henkilöille sekä heidän läheisilleen. Kurssitoiminta on ryhmätoimintaa, jonka tavoitteena on vahvistaa lihastautia sairastavia henkilön ja hänen läheisensä voimavaroja ja luottamusta sairauden kanssa elämiseen sekä tukea hyvinvointia, jotta oman näköinen arki on mahdollista. Kurssilla asiantuntijoiden antama ammatillinen tieto ja tuki sekä vertaisten kokemuksellinen tuki yhdistyy. Kurssit sisältävät monipuolista toimintaa ja tietoa sekä kokemusten vaihtoa vertaisryhmissä. Lisätietoja kurseista löytyy lihastautiliitto.fi sivuilta.

Sopeutumisvalmennuksella tuetaan vammaista henkilöä ja hänen perhettään vammasta tai sairaudesta johtuvassa muutuneessa elämäntilanteessa. Sen tavoitteena on edistää vammaisen henkilön ja hänen perheensä toimintakykyä ja lisätä voimavaroja. Tärkeänä tavoitteena on myös vertaistuen hyödyntäminen. Sopeutumisvalmennusta rahoittaa **Kela** ja sitä toteuttavat mm. vammaisjärjestöt ja kuntoutuslaitokset kurssina, jotka sisältävät ryhmämuotoista toimintaa, keskusteluryhmiä ja asiantuntijaluentoja. Sopeutumisvalmennukseen hakemista varten tarvitaan terveydenhuollossa tehty kuntoutussuunnitelma tai lääkärintodistus, jossa kyseistä kuntoutusta on suositeltu. Lisätietoja sopeutumisvalmennuksista Kela.fi-sivuilta.

Vammaispalvelulain mukaisen sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi. Sopeutumisvalmennuksen tarkoituksena on opetella elämään vammaan tai sairauden kanssa arjessa ja löytää ratkaisuja erilaisiin käytännön haasteisiin. Sopeutumisvalmennuksen sisältöä ei vammaispalvelulainsäädännössä ole tarkemmin yksilöity. Tavoite on kuitenkin aina sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen. Sopeutumisvalmennuksen yksilö- tai perhekohtaisia muotoja voivat olla mm. kommunikaation edistämistä koskeva opetus. Sopeutumisvalmennus on määrärahasidonnainen palvelu. Lisätietoja saa vammaispalveluista.

Sosiaalihuoltopalveluja itse maksaen

Verotoimisto/yksityiset palveluntuottajat

Verotoimiston mukaan kotipalvelujen ja niiden tukipalvelujen myynti voi olla arvonlisäverotonta, jos palvelut myydään sosiaalihuollon tarpeessa olevalle henkilölle osana sosiaalihuoltopalveluja. Myös yksityiset palveluntuottajat voivat myydä sosiaalihuoltopalveluja arvonlisäverottomasti, mutta vain, jos toiminta on sosiaaliviranomaisten valvomaa. Sosiaalihuollolla tarkoitetaan toimintaa, jonka tarkoituksena on vammaisten henkilöiden huolenpito esim. kotipalveluna ja muut vammaisten palvelut ja tukitoimet. Kotipalveluilla tarkoitetaan tavanomaiseen elämään liittyviä toimia tai niissä avustamista kuten henkilökohtaista hoivaa ja huolenpitoa. Tukipalveluilla tarkoitetaan esimerkiksi ateriapalveluita, vaatehuoltoa, siivousta, kylvetystä ja saattajapalveluja sekä sosiaalista kanssakäymistä edistäviä palveluja. Lisätietoja asiasta: vero.fi, hyvinvointialue ja alueelliset palveluntuottajat.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut

Hyvinvointialue

Sosiaali- ja terveydenhuollon **asiaksmaksu** voi olla tasasuuruinen (esimerkiksi terveyskeskusmaksu), jolloin siihen eivät vaikuta asiakkaan tulot, tai määräytyä asiakkaan maksukyvyyn mukaan (esimerkiksi pitkäaikaisen laitoshoidon maksu). Laki määrittää asiakasmaksujen rajat, joissa hyvinvointialueet päättävät niiden suuruuden. Asiaksmaksuissa on alueellisia eroja. Julkisen **terveydenhuollon** asiakasmaksuissa on **maksukatto**, 762 € vuodessa. Maksukattoa kerryttävät myös ostopalveluina tuotetut palvelut, jos ne kuuluvat hyvinvointialueen järjestämisvastuulle.

Asiaksmaksulain (11§) mukaan hyvinvointialueen tulee jättää maksu perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin yksittäiseltä asiakkaalta periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Lisätietoa **asiaksmaksun alentamisesta** saa palvelusta, jonka maksuista on kyse. Koska vapautus perustuu maksukyvyyn esteisiin, on siitä toimitettava tarvittavat tositteet. Pykälä koskee sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon asiakasmaksuja.

Taloudellinen tuki hankintoihin

Hyvinvointialue/sosiaalihuolto

Sosiaalitoimi voi myöntää vammaispalvelulain määrärahasidonnaisena palveluna taloudellista tukea välttämättömiin päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin. Tuki on 50 % hankintakustannuksista. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vammaan edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan. Hankittavan välineen tai laitteen on helpotettava vammaisen henkilön arkiselviytymistä.

Työkyvyttömyyseläkkeet

Työeläkelaitokset/osa- ja työkyvyttömyyseläke Kansaneläkelaitos/työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyseläketä voi saada, jos työkyky on heikentynyt sairauden tai vamman vuoksi vähintään vuoden. Alle vuoden kestävävään työkyvyttömyyteen voi hakea Kelan sairauspäivärahaa. Alle 20-vuotiaalle nuoren kuntoutusraha on eläkkeeseen nähden ensisijainen. Työkyvyttömyyseläkkeen ohessa voi tehdä rajoitetusti ansiotyötä. Tarkka määrä kannattaa tarkistaa omalta työeläkelaitokselta. Osatyökyvyttömyyseläke antaa mahdollisuuden pidentää työuraa työkyvyn heikkenemisestä huolimatta. Osatyökyvyttömyyseläkkeen myöntämisen edellytyksenä on, että työkyky on osittain heikentynyt. Sitä maksetaan työeläkejärjestelmän mukaan. Osatyökyvyttömyyseläke voidaan myöntää toistaiseksi tai määräaikaisena, ns. osakuntoutustukena. Eläkkeen lisäksi tehty osa-aikatyö kartuttaa tulevaa vanhuuseläketä. Lisätietoa esim. Työeläke.fi tai kela.fi.

Vammaisten tulkkauspalvelu

Kansaneläkelaitos

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta edellyttää, että kuulovammaiselle, kuulonäkövammaiselle tai puhevammaiselle henkilölle on järjestettävä tarpeen mukaista tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja harrastamiseen tai virkistykseen. Tulkkauspalvelun käytön edellytyksenä on, että henkilö pystyy ilmaisemaan itseään tulkkauksen avulla ja käyttää jotain toimivaa kommunikointimenetelmää. Tulkkauspalvelu on subjektiivinen oikeus. Oikeutta tulkkauspalveluun haetaan Kelasta.

Vammaistuki 16 vuotta täyttäneelle

Kansaneläkelaitos

16 vuotta täyttäneen vammaistukea maksetaan jokapäiväisessä elämässä, työssä ja opiskelussa selviytymiseksi. Vammaistuki on taloudellinen korvaus, kun sairaus tai vamma aiheuttaa

vähintään olennaista haittaa, avuntarvetta, palvelujen tarvetta ja erityiskustannuksia. Toimintakyvyn tulee olla heikentynyt vähintään vuoden ajan. Sen katsotaan heikentyneen, jos sairaus tai vamma heikentää hakijan kykyä huolehtia itsestään, selviytyä kodinhoitotoista ja työ- ja opiskelutehtävistään. Pelkästään kotitaloustöiden ja asioinnin avuntarpeeseen vammaistukea ei myönnetä.

Vammaistukea ei voi saada, jos saa vanhuuseläketä, varhennettua vanhuuseläketä, täyttä työkyvyttömyyseläketä tai kuntoutustukea. Vammaistukea voidaan maksaa myös jatkuvassa julkisessa laitoshoidossa olevalle henkilölle. Vammaistuki on verotonta tuloa. Vammaistukea hakiessa tarvitaan lääkärinlausunto. Hakemuksessa on tärkeää tuoda myös itse esiin sairauden aiheuttamat haitat ja avuntarpeet päivittäisessä elämässä. Lisätietoja etuuden hakemisesta saa kela.fi-sivustolta.

Vapautus ajoneuvoveron perusverosta

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom

Vapautus ajoneuvoveron perusverosta vammaisuuden perusteella voidaan myöntää henkilölle

- jolle on myönnetty liikkumisesteisen pysäköintitunnus
- joka kuljettaa edellä mainitun pysäköintitunnuksen saanutta henkilöä
- jolle on myönnetty autoveron palautus autoverolain perusteella tai vapautus oman tai perheenjäsenen sairauden, vian tai vamman aiheuttaman haitan vuoksi

Vapautusta ajoneuvoverosta voi hakea samalla kun hakee liikkumisesteisen pysäköintitunnusta. Lisätietoa traficom.fi. (vrt. Liikkumisesteisen pysäköintitunnus)

Veronmaksukyvynt alentumisvähennys

Verovirasto

Jos veronmaksukyky on esimerkiksi sairauden, työttömyyden tai muun erityisen syyn takia alentunut, voi anoa veronmaksukyvynt alentumisvähennystä. Vähennyksen määrä arvioidaan henkilön ja hänen perheensä kokonaistilanteen mukaisesti. Harkintaan vaikuttavat sekä verovuoden ansiotulot että muu varallisuus. Vähennys on harkinnanvarainen, vaikka edellytykset täyttyisivätkin. Lisätietoja sivustolta vero.fi.

Vertaistuki

Lihastautiliitto kouluttaa vertaistukitoimijoita. Monissa jäsenyhdistyksissä on myös vertaistukihenkilöitä. Lisätietoja vertaistukitoiminnasta löytyy lihastautiliitto.fi-sivuilta.

Koulunkäynnin, opiskelun ja työnteon tuet

Ammatillinen kuntoutus

Kansaneläkelaitos TE-toimisto

Työeläkelaitos

Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on parantaa ja ylläpitää kuntoutujan työkykyä, edistää työelämässä selviytymistä, tukea työelämään pääsyä tai sinne palaamista sekä myöhentää tai jopa ehkäistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Kela järjestää henkilön työ- ja ansiokyvyn tukemiseksi, parantamiseksi tai työkyvyttömyyden ehkäisemiseksi tarkoituksenmukaista ammatillista kuntoutusta, jos sairaus tai vamma on aiheuttanut tai sen arvioidaan aiheuttavan lähivuosina työ- tai opiskelukyvynt ja ansiomahdollisuuksien olennaisen heikentymisen. Ammatillisena kuntoutuksena Kela järjestää mm. ammatillisia kuntoutus- ja selvityksiä, koulutuskokeiluja, koulutusta, ammatillisia kuntoutuskursseja, elinkeinotukea yrittäjälle, apuvälineitä sekä työllistymistä edistävää ammatillista kuntoutusta. Vaihtoehtoja on siis muutaman päivän ammatillisen kuntoutustarpeen arvioinnista aina monivuotiseen koulutukseen.

16–29 -vuotiaille tarkoitettu Nuoren ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on auttaa nuorta suunnittelemaan omaa tulevaisuuttaan ja löytämään suuntaa opiskelu- ja työelämään. Nuorilta ei tarvita ammatilliseen kuntoutukseen hakiessa lääkärinlausuntoa osassa ammatillisen kuntoutuksen palveluja, joten kynnys hakea kuntoutusta on näissä tilanteissa matala. Nämä kuntoutusmuodot voivat sopia esimerkiksi silloin, kun sopivaa opiskelualaa tai työpaikkaa ei ole löytynyt, opinnot ovat keskeytyneet tai ovat vaarassa keskeytyä tai nuorella on muuten tarve saada apua tulevaisuuden suunnitteluun.

Myös **TE-toimistot kuntouttavat** asiakkaitaan, jotka tarvitsevat sellaisia työhön liittyviä ratkaisuja, joissa asiakkaan terveydentila otetaan huomioon (esimerkiksi työkokeilu ja työhönvalmennus). TE-toimiston työkyvytkoordinaattori auttaa, jos jokin vamma tai sairaus heikentää työ- ja toimintakykyä. Hänen kanssaan voi selvittää työ- ja koulutusmahdollisuuksia, joissa mahdolliset rajoitukset on otettu huomioon. **Työeläkelaitoksilla** on päävastuu vakiintuneesti työelämässä olevien henkilöiden ammatillisesta kuntoutuksesta. Työeläkekuntoutus edellyttää työkyvyttömyyden uhkaa, jolloin sairauden, vian tai vamman arvioidaan kehittyvän niin, että ilman kuntoutustoimenpiteitä yksilö joutuu todennäköisesti työkyvyttömyyseläkkeelle lähivuosina. Työeläkelaitoksen kuntoutusmuotoja ovat työkokeilut ja valmennukset, koulutukset ja elinkeinotuki yrittäjälle. Työterveyshuolto on avainasemassa työikäisten kuntoutukseen ohjaamisessa.

Ammatinvalinta ja uraohjaus

TE-toimisto

Lihastautiliiton urasuunnittelija

Hakeutuessaan koulutukseen ja työelämään lihastautia sairastava nuori hyötyy huolellisesta ammatinvalinnanohjauksesta. Työelämässä mukana olevalle ammatinvalinnanohjaus on ajankohtainen uudelleen koulutusta mietittäessä. TE-toimisto järjestää ammatinvalinnanohjausta, eikä palvelun käyttäminen edellytä asiakkuutta TE-toimistossa. Lihastautiliiton järjestää yksilöllistä uraohjausta sekä aiheeseen liittyviä koulutuksia lihastautia sairastavalle, hänen lähipiirilleen ja ammattihenkilöstölle.

Apuvälineet

Kansaneläkelaitos Opetustoimi

Vammaisten koulutuksen ja työllistymisen tuki ry

Kela voi myöntää ammatillisena kuntoutuksena apuvälineitä työssä tai opinnoissa selviytymiseksi, mikäli sairaus tai vamma näitä apuvälineitä edellyttää. Tällaisia vaativia apuvälineitä ovat esim. lukutelevisio sekä tietyt it-laitteistot. Apuvälineitä voidaan myöntää aikaisintaan peruskoulun 7. luokalta alkaen ja opiskelijan tulee tähdätä ammatillisiin opintoihin ja työelämään pääsyy. Kela voi korvata myös huollosta, korjauksesta ja käytön opastuksesta syntyviä kustannuksia.

Perusopetuslain perusteella vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalla on oikeus saada opetustoimen kautta maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät koulu- ja luokkakohtaiset apuvälineet. Tällaisia apuvälineitä ovat esim. erityispulpetit, hissit tai luiskat. Myös liikuntatunnilla tarvitaan välineitä, jotka mahdollistavat lapsen ja nuoren osallistumisen opetukseen. Välineitä voi myös vuokrata (välineet.fi). Koulussa tarvittavien apuvälineiden kartoitus on hyvä tehdä jo esikoulussa ennen ensimmäiselle luokalle siirtymistä.

Vammaisten henkilöiden koulutuksen ja työllistymisen tuki ry:n **tukilinja.fi** kautta on mahdollista hakea ns. tukilinja-apuraha, mikäli apuvälinettä ei ole myönnetty taholta, jolta sitä on ensisijaisesti haettava (esimerkiksi Kela, opetustoimi). Tukitoiminnan ensisijaisena tavoitteena on edistää vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden ammatillista kouluttautumista, ammatillista kuntoutumista ja sijoittumista työelämään. Tätä tavoitetta tuetaan myös edistämällä niiden lasten ja nuorten

oppimisvalmiuksia, joiden koulutyötä vamma tai pitkäaikaissairaus haittaa. Myös pienyrittäjiä tai ammattimaista harrastamista voidaan tukea apurahan turvin.

Eläkkeen lepäämään jättäminen

Kansaneläkelaitos Työeläkelaitokset

Työeläkelain ja kansaneläkelain mukaisella osatyökyvyttömyyseläkkeellä ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevat henkilöt voivat jättää eläkkeen lepäämään, joka antaa mahdollisuuden kokeilla työntekoa ilman riskiä eläkkeen menettämisestä. Jos henkilön työansiot ylittävät ansaintarajat, hänen työkyvyttömyyseläkkeensä maksaminen keskeytetään, ja eläke jää lepäämään vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi. Työkyvyttömyyseläkkeen voi jättää uudelleen lepäämään, kun se on ollut maksussa yhden kuukauden. Työkyvyttömyyseläketä aletaan maksaa uudelleen, kun eläkkeensaaja on ilmoittanut eläkelaitokselle tai Kelalle, että hänen työskentelynsä on päättynyt tai hänen työansionsa ovat vähentyneet enintään ansaintarajan suuruisiksi. Jos ilmoitusta ei tehdä kahden vuoden kuluessa eläkkeen lepäämään jättämisestä, eläke lakkautetaan. Eläkkeen lepäämään jättämisen vaikutukset muihin Kelan tukiin kannattaa tarkistaa Kelan toimistosta.

Koulunkäynnin ja opiskelun tuki

Opetustoimi Hyvinvointialue/sosiaalitoimi

Kansaneläkelaitos/amatillinen kuntoutus

Perusopetuslaissa määritellään oppilaan oikeus opiskella omassa lähikoulussaan ja saada ikätasonsa ja edellytystensä mukaisista opetusta. Jokaisella perusopetuksen oppilaalla on oikeus saada opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkintamis- ja avustajapalvelut, muut opetus- ja oppilashuoltopalvelut sekä erityiset apuvälineet. Opetustoimi vastaa koulu- ja luokkakohtaisista apuväline- ja avustajapalveluista, joita ovat esim. erityispulpetti, hissi ja luiskat sekä koulunkäynninohjaaja.

Perusopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen, mikäli matka kodin ja koulun välillä on pidempi kuin viisi kilometriä tai se katsotaan liian vaaralliseksi, vaikeaksi tai rasittavaksi oppilaan ikä, vamma tai muut olosuhteet huomioiden. Oppilas voi vaihtoehtoisesti saada myös riittävää avustusta kuljettamiseen tai saattamiseen. Eri-tyiskuljetus (taksikuljetus) perustuu aina opetustoimen kuljetuspäätökseen. Taksikuljetukset ovat pääsääntöisesti yhteiskuljetuksia. Henkilökohtainen kuljetus voidaan myöntää vain lääkärin todistuksen perusteella. Eri-tyiskuljetus myönnetään yleensä oppilaille, jotka eivät asiantuntijalausannon mukaan selviydy koulumatkastaan julkisilla liikennevälineillä.

Opetuksen yhteydessä annettavaa, lyhytaikaista tukea vahvemmat tukimuodot ovat tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tehostettuun tukeen kuuluvat tukiopeutus, osa-aikainen erityisopetus, oppilashuollollinen tuki ja erilaiset pedagogiset ratkaisut. Vammaisten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen yhteydessä annettavat kuntoutus- ja tukipalvelut ovat kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon vastuulla. Erityistä tukea ja sen osana erityisopetusta järjestetään, kun oppilasta ei voida riittävästi tukea tehostetulla tuella. Jokaiselle erityisopetukseen otetulle tai siirretylle oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Tämä tai henkilökohtainen oppimissuunnitelma voidaan laatia, mikäli oppilaalla on jokin erityisen tuen tarve. Koulutoimeen kannattaa ottaa yhteyttä hyvissä ajoin ennen koulun alkua suunnitelman laatimiseksi. Suunnitelma tehdään työryhmässä, johon kuuluvat oppilas, hänen huoltajansa, opetustoimen edustajat ja lasta hoitavat asiantuntijat. Suunnittelussa tulisi huomioida myös koulutyöhön kuuluvat erityistilanteet kuten leirikoulu ja retket. Opetushallitus on ottanut kannan, että tällaisiin tilanteisiin tarvittavat tilapäiset avustajat tulisi myös järjestää opetustoimen maksamana.

Toisella asteella opiskelu ja oppimateriaalit ovat maksuttomia. Siirryttäessä toiselle asteelle opiskelua tukevat vammaispalvelulain mukaiset palvelut henkilökohtainen apu ja liikkumisen tuki tulee hakea itse. Vammaispalvelulain 8 c §:n mukaan henkilökohtaista apua on järjestettävä opiskelua varten siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee. Opiskeluna pidetään jonkin tutkinnon tai ammatin saavuttamiseen tähtäävää opiskelua tai sellaista opiskelua, joka vahvistaa vaikeavammaisen henkilön ammattitaitoa ja työllistymisedellytyksiä. Tällaiseksi opiskeluksi katsotaan myös vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus.

Koulutuskokeilu

Kansaneläkelaitos

Koulutuskokeilu on tarkoitettu henkilölle, jolla on sairauden tai vamman vuoksi erityisiä vaikeuksia koulutusalan valinnassa. Koulutuskokeilulla voidaan selvittää koulutusmahdollisuuksia ja tutustua kouluelämään. Sen avulla saa kuvan koulutuksen ja kyseisen ammattialan vaatimuksista. Koulutuskokeilut toteutetaan oppilaitoksessa. Koulutuskokeilu kestää enintään 10 päivää ja on asiakkaalle maksutonta.

Nuorisotakuu

Ohjaamo

TE-toimisto

Työllisyyden kuntakokeilu

Nuorisotakuu tarkoittaa, että TE-palvelut tai työllisyyden kuntakokeilu tarjoavat alle 25-vuotiaille sekä alle 30-vuotiaille vasta valmistuneille nuorille palvelua tai toimenpidettä viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun työnhaku on alkanut. Palvelu parantaa nuoren mahdollisuuksia selviytyä työmarkkinoilla ja löytää työpaikka. Palvelu edistää myös sijoittumista koulutukseen sekä estää syrjäytymistä.

Ohjaamo on alle 30-vuotiaiden nuorten matalan kynnyksen palvelupaikka, joka toimii valtakunnallisesti. Ohjaamoissa työskentelee mm. uraohjaajia, palveluohjaajia ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. Toiminta on maksutonta. Lisätietoja sivustolta ohjaamot.fi.

Opiskelu työttömyysturvalla

Kansaneläkelaitos

Työttömyyskassat

Työmarkkinatori

Jos olet oikeutettu työttömyysetuuteen, sinun on mahdollista opiskella lyhytkestoisia eli enintään kuuden kuukauden opintoja työttömyysetuudella. Työttömyysetuudella voi opiskella puoli vuotta, jos olet vähintään 25-vuotias ja opinnot antavat ammatillisia valmiuksia tai tukevat yritystoimintaa. Opintojen tulee edistää työllistymistä, eikä lakia voi soveltaa esimerkiksi selkeästi harrastusluonteisiin opintoihin tai yli kuusi kuukautta kestäviin opintoihin. Sivutoiminen opiskelu työttömyysetuudella on mahdollista, jos olet oikeutettu työttömyysetuuteen. Sinun tulee siis esimerkiksi olla työnhakijana TE-palveluissa sekä valmis hakemaan ja vastaanottamaan kokoaikatyötä opintojen aikana. Kaikista opinnoista tulee jatkossakin ilmoittaa etukäteen TE-toimiston tai kuntakokeilun asiantuntijalle, joka tekee niistä tarvittaessa selvityksen.

Palkkatuki

TE-toimisto

Työllisyyden kuntakokeilu

TE-toimisto tai työllisyyden kuntakokeilu voi myöntää työnantajalle palkkatukea työntekijän palkkauskustannuksiin. Palkkatukea voidaan myöntää silloin, kun palkattavan henkilön mahdollisuudet saada työtä esimerkiksi vamman tai sairauden takia ovat heikentyneet. Palkkatuki on aina harkinnanvarainen ja se perustuu työttömän työnhakijan tarpeisiin. Palkkatukea voidaan myöntää määräaikaiseen tai toistaiseksi voimassa olevaan

työsuhteeseen sekä osa-aikaiseen työsuhteeseen sekä myös opiskelututkintoon. Työsuhde voi alkaa vasta sen jälkeen, kun TE-toimisto on myöntänyt palkkatuen työnantajalle.

Työolosuhteiden järjestelytuki

TE-toimisto

TE-toimisto voi määrärahojensa puitteissa myöntää työnantajalle työolosuhteiden järjestelytukea työhön palkattavalle tai jo työssä olevalle henkilölle. Tuella korvataan työkaluja, -välineitä tai -menetelmiä sekä työpaikan ulkoisiin olosuhteisiin tehtäviä muutoksia, jotka ovat välttämättömiä vammasta tai sairaudesta aiheutuvan haitan poistamiseksi tai vähentämiseksi. Järjestelytuella voidaan korvata myös toisen työntekijän antama tilapäinen apu henkilön työssä selviytymisen parantamiseksi.

Vamman tai sairauden vaikutus työllistymiseen

TE-toimisto

Kuntakokeilut

Kun vamma tai sairaus on osa elämääsi, saatat tarvita työhösi muutoksia tai erityisiä järjestelyjä. TE-toimisto tai kuntakokeilu antaa tietoa mahdollisuuksista saada työtä ja säilyttää työpaikka vammasta tai sairaudesta huolimatta. Jos olet **työllisyyden kuntakokeilun** asiakas, ole yhteydessä kotikuntaasi, kun haluat selvittää vamman tai sairauden vaikutuksen työllistymiseesi. Kotikunta tekee arvion työ- ja toimintakyvystäsi ja sen vaikutuksista tarjottaviin työllistymistä edistäviin palveluihin ja kertoo myös kuntoutusmahdollisuuksista. **TE-palveluiden** asiakkaana voi saada TE-toimistosta tai kuntakokeilusta todistuksen merkinnästä TE-palveluiden asiakasrekisteriin työnhakijana. Todistuksen tarkoituksena on helpottaa osatyökykyisen työnhakijan työllistymistä suurtyönantajille. Lisätietoja sivustolta tyomarkkinatori.fi.

Pitkäaikaissairaam/vammaisen lapsen perheen tuet

Monet palvelut, tuet ja etuudet ovat Suomessa järjestetty siten, että niissä ei ole ikärajaa tai ikään liittyvää kohderyhmää. Tässä on erityisesti vammaisiin lapsiin/perheisiin kohdistuvia tietoja. Kannattaa kuitenkin katsoa myös Pitkäaikaissairaam/vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia -osio.

Alle 16-vuotiaan vammaistuki

Kansaneläkelaitos

Oikeus alle 16-vuotiaan vammaistukeen on lapsella, jonka sairauteen, vikaan tai vammaan liittyvästä hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu vähintään kuuden kuukauden ajan tavanomaista suurempaa räsistusta ja sidonnaisuutta verrattuna vastaavan ikäisen terveeseen lapseen. Tuki myönnetään yleensä määräajaksi.

Tuki on kolmiportainen:

- Perusvammaistukea voi saada, jos lapsen vammasta tai sairaudesta aiheutuva hoidontarve on viikoittaista.
- Korotettua vammaistukea voi saada, jos lapsen vammasta tai sairaudesta aiheutuva hoidontarve on vaativaa tai päivittäin aikaa vievää.
- Ylintä vammaistukea voi saada, jos lapsen vammasta tai sairaudesta aiheutuva hoito on ympärivuorokautista.

Kun lapsi täyttää 16 vuotta, alle 16-vuotiaan vammaistuki loppuu. Nuorella voi olla oikeus 16 vuotta täyttäneen vammaistukeen ja mahdollisuus nuoren kuntoutusrahaan. Hakemus liitteineen kannattaa jättää Kelaan jo hyvissä ajoin ennen kuin lapsi täyttää 16 vuotta.

Alle 16-vuotiaan vammaistuen maksaminen päättyy sen kuukauden lopussa, kun lapsi täyttää 16 vuotta. Yleensä alle 20-vuotiaalle voidaan myöntää työkyvyttömyyseläke vasta, kun hänen mahdollisuutensa ammatilliseen kuntoutukseen on ensin tutkittu.

Kela on määritellyt asiantuntijalääkäreiden kanssa alle 16-vuotiaan vammaistuen saamiseen liittyen myös sairausryhmäkohtaisia ohjeita. Lisätietoa osoitteesta kela.fi/kelan-etuusohjeet.

Apuvälineet

Hyvinvointialue/sosiaalihuolto

Pitkäaikaissairaana lapsen perheessä voi olla tarvetta lapsen hoitoon tarkoitetuille apuvälineille ja lapsen kasvaessa itsenäisen toimintakyvyn kehittymistä tukeville apuvälineille. Lisätietoa vammaispalveluista.

Erityishoitoraha

Kansaneläkelaitos

Erityishoitoraha on korvaus ansionmenetyksestä tilanteessa, jossa alle 16-vuotiaan sairaan tai vammaisen lapsen huoltaja ei voi tehdä työtään, koska hän osallistuu lapsensa hoitoon tai kuntoutukseen. Lapsen ikä, hoitopaikka, sairauden vaikeus ja hoidon vaihe vaikuttavat erityishoitorahan myöntämiseen. Erityishoitoraha on verollista tuloa ja määräytyy sairauspäivärahan tavoin hakijan vuosituloista. Lisätietoa kela.fi/erityishoitoraha.

Henkilökohtainen apu

Hyvinvointialue/sosiaalihuolto

Vaikeavammaisen lapsen tarve **vammaispalvelulain** mukaiseen henkilökohtaiseen apuun arvioidaan suhteessa muihin vastaavan ikäisiin lapsiin. Jos lapsi ei vammaan tai pitkäaikaissairaudesta aiheuttaman toimintarajoituksen vuoksi kykene ilman apua tekemään asioita, hänelle voidaan myöntää henkilökohtaista apua. Henkilökohtainen apu ei voi muodostua pelkästään hoivasta, hoidosta tai valvonnasta, mutta se voi sisältää myös niitä. Henkilökohtaisen avun merkitys lisääntyy lapsen kasvaessa, koska sillä voidaan tukea lapsen itsenäistymistä ja osallisuutta. Perusopetuksessa vammaisen lapsen avun järjestäminen on opetus-toimen vastuulla, mutta vapaa-ajan toimintoihin voi hakea henkilökohtaista apua vammaispalveluista. Henkilökohtaisen avun tarve tulee arvioida säännöllisesti lapsen kasvaessa ja kehittyessä. Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vammaisen itse, myös lapsi, pystyy määrittelemään avun tarpeensa eli sen, mihin asioihin ja toimintoihin tarvitsee henkilökohtaista apua. Läheisten asiantuntemuksella on tarvetta arvioidessa merkitystä, mutta avun toteuttaminen ei voi olla kokonaan toisen henkilön mielipiteen varassa.

Kuljetuspalvelut

Hyvinvointialue/sosiaalitoimi

Vaikeavammaiselle lapselle, jolle on kohtuuttoman vaikea käyttää julkista liikennettä, voi olla tarve hakea **vammaispalvelulain** mukaista kuljetuspalvelua. Kuljetuspalveluiden avulla voidaan tukea lapsen ja nuoren omatoimisuutta, itsenäistymistä ja osallisuutta.

Liikkumisesteisen pysäköintitunnus

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom

Liikkumisesteisen pysäköintitunnusta voidaan hakea lapsen vammaisuuden perusteella autolle, jossa luvanhaltija eli lapsi on itse kuljetettavana.

Sopeutumista tukeva toiminta

Lihastautiliitto/kurssitoiminta

Lihastautiliitto järjestää kurssitoimintaa läsnäolo- ja verkkokursseina sekä leiritöimintä eri ikäisille ja eri elämäntilanteissa oleville lihastautia sairastaville henkilöille sekä heidän läheisilleen. Lisätietoa osoitteesta lihastautiliitto.fi.

Kelan toteuttamat ääreisherma- ja lihastautien perhekursit ovat loppuneet 1.1.2024 alkaen. Jatkossa nämä lapset ja nuoret ohjataan yksilölliseen moniammatilliseen harkinnanvaraiseen tai vaativaan lääkinnälliseen kuntoutukseen, jolla mahdollistetaan kuntoutuksen toteutuminen oikea-aikaisesti. Lisätietoa kela.fi.

Vammaisten tulkkauspalvelu

Hyvinvointialue/sosiaalihuolto

Hyvinvointialueet järjestävät **vammaispalvelulain** perusteella viittomakielen opetusta sekä puhetta tukevan tai ohjaavan kommunikaatiotavan opetusta lapsen omaisille ja läheisille sopeutumismuunnoksena.

Vanhemmuuden tuet

Hyvinvointialue/äitiys- ja lastenneuvola, kasvatus- ja perheneuvola, sosiaalihuolto

Pitkäaikaissairaana lapsen perheen arki voi olla hyvin erilaisena kuin perheissä, joissa lapsilla ei ole vammaa tai pitkäaikaissairautta. Lapsen sairauden aiheuttamien oireiden ja toimintakyvyn haasteiden lisäksi vanhemmuutta saattavat kuormittaa säännölliset lääkärikäynnit, lapsen sairaalajaksot, monet erilaiset terapiat, apuvälineasiat sekä etuuskien ja palveluiden hakemisen byrokraatia. Tarvittaessa erityistä tukea tarvitsevan lapsen vanhemmuuteen voi saada keskustelutukea esimerkiksi lastenneuvolasta tai kasvatus- ja perheneuvolasta. Lapsiperheiden kotipalvelusta voi hakea apua, kun kotona tarvitaan konkreettista apua päivittäisessä elämässä.

Pitkäaikaissairaalle lapselle voi olla tarpeen hakea tukihenkilöä tai -perhettä. Tukihenkilön on tarkoitus tukea perheen arjen sujumista viettämällä aikaa lapsen kanssa. Tukihenkilö voi esimerkiksi viedä lasta harrastuksiin, auttaa koulunkäynnissä tai tukea itsenäistymisessä. Tukihenkilö voi myös auttaa perhettä etuuskien ja palvelujen hakemisessa. Lapsi voi viettää aikaa tukiperheessä esimerkiksi viikonloppuisin tai lomien aikana.

Oppaat lihastautia sairastaville

Lihastautiliitto on julkaissut erilaisia oppaita tukemaan lihastautia sairastavien ihmisten elämää. Lihastautiliiton oppaat ovat maksuttomia. Osa oppaista on ladattavissa nettisivuilta. Lisätietoa osoitteesta lihastautiliitto.fi.

- Plussan puolella – Raskausopas lihastautia sairastavalle naiselle (2022)
- Lihastaudit – Diagnosointi, hyvinvointi ja osallistuminen (2019)
- Lihastautia sairastava lapsi koulussa – tietoa, kokemuksia ja käytännön vinkkejä (2019)
- Hyvässä hengessä – Lihastautia sairastavan hengitystoimintojen tukeminen (2019)
- Sairaudesta kansa ja siitä huolimatta – itsearviointiopas lihastautia sairastavan arjen sujuvuudeksi (2019)
- Kaikki kentille ja saleihin! – Yhdenvertaisen koululiikunnan tuntimalleja (2018, tuotettu yhteistyössä Jyväskylän yliopiston kanssa)
- Synnytyksen lihastautien hoito – opas perheille (2018)
- Duchennen lihastauti – opas perheille (2018)
- Lihaksista viis – liikkumaan siis (2016)
- Diagnoosikohtaisia oppaita: ALS, CMT, SMA, Mitokondriotaudit, SMAJ, HMSN

Yhteystiedot

Lihastautiliitto ry

Toimisto: 044 736 1030 tai (02) 273 9701, lihastautiliitto@lihastautiliitto.fi

Kysy Lihastaudeista

Lihastautiasiantuntija: 050 572 2784, aapo.pollari@lihastautiliitto.fi,
1.8.2024 alkaen kati.kekkonen@lihastautiliitto.fi

- lihassairaudet
- hoitoprosessi
- potilaan oikeusturva ja kohtelu

Kysy palveluista, tuista ja etuuksista

Sosiaaliturva-asiantuntija: 044 736 1031, katja.voltti@lihastautiliitto.fi

- sosiaali- ja terveyspalvelut
- sosiaaliturva: taloudelliset etuudet
- apuvälineet ja kuntoutus
- asiakkaan oikeusturva ja kohtelu

Kysy kursseista ja kuntoutuksesta

Kuntoutusasiantuntija: 044 703 4657, susanna.ryynanen@lihastautiliitto.fi

- kurssi- ja leiritoiminta
- kuntoutukseen liittyvä ohjaus ja neuvonta

Kysy koulunkäynnistä, opiskelusta ja työelämästä

Työllisyysasiantuntija: 040 751 1081, liisa-maija.verainen@lihastautiliitto.fi

- varhaiskasvatus
- koulunkäynti ja opiskelu
- työelämä

Kysy kokemus- ja vertaistoiminnasta

Järjestösuunnittelija: 040 754 9716, marjo.luomanen@lihastautiliitto.fi

Lihastautiliitto ry